

Otázka: Právo

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Pavla

- soubor norem vydaných nebo uznaných státem
- závazné pro společnost
- dodržování vynucováno státní autoritou
- normy regulují chování společnosti pomocí zákazů, příkazů a dovolení
- tvorba práva je závislá na státu, nikoli na jeho libovůli

- **podle Ústavy ČR**
 - každý občan může činit, co není zákonem zakázáno
 - nikdo nesmí být nucen dělat to, co zákon neukládá
 - státní moc slouží všem občanům

- **právní věda**

- studuje právní jevy
- předmětem je právo jako normativní systém
- zabývá se právními vztahy, vznikem a postavením práva, vztahem člověka a práva a státu a práva
- společenská věda

- **různé podobory**

- právní filozofie (hodnotová stránka práva), dogmatika (obsah práva), historie (dějiny práva), logika (principy právního myšlení) ...

Členění práva

- subjektivní právo
 - realizace objektivního práva
 - oprávnění jedince chovat se určitým způsobem (něco konat, nekonat, obdržet, požadovat)
 - oprávnění vyžadovat plnění povinností od druhých
- objektivní právo
 - soupis pravidel chování – závazná pro všechny členy společnosti
 - obsaženo v právních normách – zákony, nařízení, vyhlášky
 - sankce za porušení
- normy hmotného práva – právní předpisy – stanovuje pravidla chování a sankce
- procesní pravidla – určují co mohu dělat, když někdo nerespektuje subjektivní právo a kdo vykoná sankci

Dějiny práva

- právo obyčejové – existovalo pouze ve vědomí lidí
- 1800 pnl. – kodex babylonského krále Chammurapiho
 - 282 článků
 - občanské, trestní a obchodní právo
 - vytesán do kamenné desky, vystaven na veřejném místě
 - oko za oko, zub za zub
- 5. stol. pnl. – Zákon dvanácti desek
 - shrnutí obyčejového práva rodinného, sousedského, dědického, trestního a správního
- 6. století – Corpus iuris civilis
 - občanský zákoník
 - byzantský císař Justinián I.
 - shrnutí římského práva
- 9. století – Zákon sudnyj ljudem
 - nejstarší slovanské právní předpisy
 - trestní a rodinné právo
 - Konstantin a Metoděj
- 12. století – Statuta Konrádova
 - první psaný zákoník v českých zemích
 - vlastnictví pozemků pro šlechtu a soudnictví
 - Konrád II. Ota
- 13. – 14. století – horní zákoník, ordály (Boží soudy)
 - přísaha na žhavé železo
- 16. století – právní knihy – soubory práv sepsané soukromými osobami
 - Práva zemská česká Ondřeje z Dubé

- 18. – 19. století – tereziánský a josefínský trestní kodex, tereziánský kodex soukromého práva, císařský patent Obecný zákoník občanský
- 1804 – Code civil
 - vzor pro ostatní evropská práva
 - majetkové a rodinné poměry

Právní vědomí

- znalost práva
 - představy lidí o platném právu, co je podle práva protiprávní, jaké chování je vynutitelné státní moci
- názory na spravedlnost
 - co je a co není spravedlivé
 - jaké hodnoty by mělo právo chránit nebo potlačovat
- neznalost práva neomlouvá
- právo – minimum mravnosti
 - méně přísné co se týče chování
 - přísnější co se týče sankci

Spravedlnost

- pojem morálky a práva
- spravedlnost – stav věcí, který je žádoucí a odpovídá právům člověka ve společnosti
- nespravedlnost – stav, který je v rozporu s požadavkem obecného blaha, musí být odstraněn

Zákonnost (legalita)

- stav společnosti v souladu s právem

Právní řád

- souhrn všech pramenů práva, které platí v určitém státě
- každý stát má svůj vlastní

Prameny práva

- formy, ve kterých je obsaženo objektivní právo
- druhy
 - normativní právní akty
 - normativní smlouvy
 - právní obyčeje
 - soudní precedenty

Normativní právní akty

- rozhodnutí, opatření a usnesení
- pravomoc subjektů tvorby práva vydávat, měnit nebo rušit právní normy
- závazný právní předpis charakteru zákona, zákonného opatření a vyhlášky
- vyznačuje se mírou obecnosti

Smlouva

- nabývá normativního charakteru i role pramenu práva tehdy, jsou-li ustanovení obecná a pokud reguluje celou skupinu právních vztahů
- hl. pramen mezinárodního práva
- jinak nemají samostatný význam tvorby práva

Obyčej

- jako pramen práva se uplatňuje zřídka
- pouze tehdy, je-li dlouhodobě a masově zachován

Precedens

- soudní rozhodnutí, kterým se řídí případy dosud právně neupravené
- slouží jako vzor pro rozhodování v budoucnosti
- individuální právní akt

Dělení

- psané
 - zákony, normativní právní akty a smlouvy
- nepsané

- obyčeje, příp. precedenty

Právní norma a právní předpis

- způsob tvorby práva
- obecně závazné normativní právní akty
- výsledek legislativních činností

Právní norma

- závazné obecné pravidlo chování, které je vyjádřeno zvláštní, státem uznanou formou
- zachování je státní mocí vynutitelné
- tvořena
 - hypotéza – stanoví podmínky realizace pravidla chování
 - dispozice – vlastní pravidlo chování
 - sankce – následky porušení normy

Právní síla

- vlastnost právní normy, činí ji nadřazenou jiné právní normě
 - prvotní – ústavní zákony a zákony
 - druhotné – nařízení vlády, prováděcí vyhlášky ministerstev, vyhlášky obcí

Prvotní normativní právní akty

- mají vyšší právní sílu
- mohou obsahovat zcela novou právní úpravu
- tvoří zákonodárný orgán – parlament

Druhotné normativní právní akty

- nižší právní síla
- slouží k podrobnější právní úpravě věcí
- schvalují orgány státní správy nebo vláda

Platnost, působnost a účinnost právní normy

- působnost právní normy
 - vymezuje rozsah použití normy na konkrétní případ
 - věcná, v čase, prostorová, osobní
- platnost právní normy
 - je platná pokud:
 - byla vytvořena předepsaným způsobem
 - vydána příslušným orgánem
 - byla řádným způsobem vyhlášena
- účinnost právní normy
 - v okamžiku nabytí účinnosti jsou práva a povinnosti stanovené závazně

Zákony

- jsou základním druhem závazných normativních právních aktů
- dělení:
 - zákony ústavní – vyšší stupeň právní síly
 - zákoníky – soubory norem podle odvětví
- novela – nové znění zákona
- novelizovaný zákon má přednost před původním zákonem

Právní řád České republiky

- pravomoc vydávat závazné normativní akty
 - parlament (ústavní a běžné zákony)
 - výkonné státní orgány (nařízení vlády, vyhlášky ministerstva)
 - orgány územní samosprávy (závazné vyhlášky, nařízení)
- normativní právní akty zveřejněny ve Sbírce zákonů

Právní ochrana

Systém soudnictví

- chrání dodržování práva v demokratických zemích

Orgány právní ochrany

- soudy (mají být nestranné a nezávislé)
 - civilní – rozvod manželství
 - správní – přezkoumání rozhodnutí o přestupku
 - trestní – trestné činy – loupež, vražda

Soustava soudů

- Nejvyšší soud
- vrchní soudy
- krajské soudy
- okresní soudy
- samostatná součást soudní organizace - Ústavní soud

Státní zastupitelství

- státní úřad, který se podílí na právní ochraně
- úkol: přípravné řízení, podává jménem státu obžalobu, zastupuje stát u soudu
- soustava:
 - nejvyšší státní zastupitelství
 - vrchní
 - krajské
 - okresní
- nejvyššího státního zastupitele jmenuje vláda na návrh ministra spravedlnosti
- ostatní na návrh nejvyššího, vrchního a krajského zástupce

Další orgány právní ochrany

- advokát, notář, daňový poradce, exekutor

- nezávislý orgán – veřejný ochránce práv

Právní vztahy

- vztah mezi dvěma a více subjekty
- na základě práva a v souladu s právem
- k existenci práv. vztahu
 - právní norma (rozsah oprávnění a povinností subjektů)
 - vznik nebo zánik práv. vztahu práv. skutečnostmi

Prvky právního vztahu

- subjekty – vznikají jim práva a povinnosti (účastníci)
- obsah – oprávnění a povinnosti subjektů
- objekt – předmět (kupovaná věc)

Subjekty právních vztahů

- fyzické osoby
- právnické osoby – uměle vytvořená sdružení osob nebo majetku
- orgány veřejné správy, stát a státní orgány

Právní způsobilost

- předpoklad toho, být účastníkem právního vztahu
- způsobilost k právům a povinnostem

- způsobilost mít práva a nést povinnosti
- vzniká narozením
- způsobilost k právním úkonům
- starší 18 let
- v pracovním právu od 15 let
- způsobilost k protiprávnímu jednání
- nést právní odpovědnost za svoje chování
- práv. osoba – také způsobilost mít práva a povinnosti
- právní subjektivita – u právnických osob založením nebo registrací v obchodním rejstříku

Systém práva

- právo mezinárodní a vnitrostátní
- právo veřejné a soukromé
- právo hmotné a procesní

Veřejné právo

- ústavní právo – pramen Ústava ČR
- trestní právo – právo hmotné – trestní zákon, právo procesní – trestní řád
- správní právo – veřejná správa – jediný pramen neexistuje
- finanční právo

Soukromé právo

- rodinné právo – pramen – zákon o rodině
- občanské právo – na ochranu osobnosti
- obchodní právo – pramen – obchodní zákoník
- smíšená povaha – pracovní právo – zákoník práce